# DE
# PRAESERVANDIS
# MORBIS PVLMONVM
# TAM
# COMMVNIBVS, QVAM PROPRIIS,

DIVINI NVMINIS AVSPICIIS

ET

*GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS CONSENSV*

P R A E S I D E

**D. ANDREA ELIA BVCHNERO**

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMO PRVSSIAE REGI A CONSILIIS INTIMIS
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINAR.
IMPERIALIS ACADEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
ET COMITE PALAT. CAESAREO,

**PRO GRADV DOCTORIS**

SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
DOCTORALIBVS LEGITIME IMPETRANDIS,

D. VIII. DECEMBR. A. S. R. CIƆIƆCCXLIX.

H. L. Q. C.

IN REGIA FRIDERICIANA

DISPVTABIT

**FRIDER. GODOFRED. HERMANN. LVCANVS**
MAGDEBVRGENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

VIRO

*ILLVSTRI, SVMME REVERENDO*

*ATQVE DOCTISSIMO*

DOMINO

# AVGVSTO FRIDERICO WILHELMO SACK,

POTENTISSIMO PRVSSIAE REGI A CONC-
NIBVS AVLICIS, SVPREMI CONSISTORII CONSILIARIO
SENATVS ECCLESIASTICI ADSESSORI ET REGI
ACADEMIAE SCIENTIARVM SODALI,

*FAVTORI AC PATRONO SVO*

SVMMA PIETATE ET OBSERVANTIA COLENDO,

*HANCCE DISSERTATIONEM INAVGVRALEM*

IN

TESSERAM GRATAE AC DEVINCTAE MENTIS

PRO

TOT TANTISQVE BENEFICIIS IN SE COLLATIS

D. D. D.

AVCTOR RESPONDENS.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

PRAESERVANDIS

# MORBIS PVLMONVM

TAM COMMVNIBVS, QVAM PROPRIIS.

## PROOEMIVM.

Quamquam ſingulae corporis humani partes, potiſſimum internae, ſeu viſcera, variis perquam facile laedantur, immo deſtruantur, malis, indeque ingens non ſolum variorum morborum copia, ſed & ipſa demum mors emergat & acceleretur; frequentioribus tamen & numeroſio-

ribus eiusmodi laeſionibus inprimis illa expoſita communiter deprehenduntur viſcera, quorum ſubſtantia & textura tenerior eſt, aut quae etiam ob actionem ſuam externis quibusvis facilius patent iniuriis. Hae ergo conditiones cum potiſſimum occurrant in *pulmonibus*, mirari ſane non licet, qui fiat, ut ſumme neceſſarium & utiliſſimum hocce vitale organum compluribus non ſolum *communibus*, ſed & *propriis*, prae omnibus fere reliquis, adfligatur *morbis*. Sunt enim illi ſubſtantiae rarioris atque mollioris, membranaceo-celluloſae & vaſculoſae, ob quam in corpore ſano in perpetuo motu conſtrictorio & dilatatorio conſtituti ſunt, qui efficit, ut reſpirationis non ſolum negotium rite ſuccedat, ſed & ſanguis attenuetur, & intimius cum admixta lympha commiſceatur. Hinc ob ingentem illam copiam & teneritudinem vaſorum, praeſente inprimis plethora ac ſpiſſitudine ſanguinis, varia ſatis gravia facile emergere poſſunt impedimenta, liberum eiusdem tranſitum per eosdem turbantia, motumque reciprocum

cum expanſorium & conſtrictorium, cum ſanitatis detrimento vitaeque periculo, vel accelerantia, vel infringentia. Eveniunt exinde ibidem congeſtiones, haemorrhagicae perruptiones & extravaſationes, ſtagnationes, ſtaſes, & ulceroſae corruptiones, ſique lympha acrior depravata accedit, decubitus humorum ſeroſorum in pulmonibus, quae, ut complurium aliorum morborum cauſſae, ad ſpeciales quoque pulmonum affectus viam pandunt, qui alias etiam facillime per numeroſas externas occaſiones ingruunt, quae, ſive neglectu, ſive auctiori impetu invaleſcentes, gravioribus etiam & vix tandem ſuperandis aliis non aliter viam ſternunt, quam ſicuti e parva ſcintilla grande ſaevumque oritur incendium, tuncque tales, actis diuturniore mora radicibus, vix ullam plerumque ſpem verae reſtitutionis in integrum relinquunt, immo quandoque medicationibus facilius in deterius, quam in melius, progrediuntur.

Permagni igitur omnino intereſt to-

tius

tius noſtrae oeconomiae animalis, *pulmones* ſartos tectosque conſervari, ac omnis generis morbos, tum quos cum aliis visceribus *communes* habent, tum iisdem plane *proprios* & ipſorum functionem directe laedentes, tempeſtive arceri & praecaveri, quoniam utplurimum ingruentes tales, aut e longinquo metuendi, facilius averti poſſunt, quam praeſentes profligari. Methodum hinc & rationem, qua commodiſſime id fieri queat, in praeſente ſpecimine inaugurali, quantum quidem vires permittunt exiguae, oſtendere mecum conſtitui. Faxit divina clementia, ut qualescunque hi conatus in Nominis ſui gloriam proximique emolumentum cedant feliciter.

SECTIO

# Sectio Prior
## *de praeſervandis morbis pulmonum communibus.*

### §. I.

Per *morbos pulmonum communes* tales intelligo, qui ex iisdem cauſis in aliis quoque partibus & viſceribus corporis noſtri prognaſci & induci poſſunt, quosque tali reſpectu his ipſis pariter familiares eſſe deprehendimus, uti pulmonibus, & tales inprimis ſunt inflammatorii, haemorrhagici & ulceroſi morbi, ſeu, prout ſeorſim, ſi pulmones adfligunt, vocari ſolent, *peripnevmonia*, *haemoptyſis*, *vomica* & *phthiſis*.

### §. II.

*Peripnevmonia* eſt febris acuta continua, cum inflammatione ſubſtantiae pulmonum celluloſae, doloribus lancinantibus & punctoriis, reſpiratione difficili,

ficili, tuſſi & expectoratione ſanguineo-purulenta coniuncta. Minutiſſima ergo vaſcula praedictae celluloſae ſubſtantiae, dum ſedem huius inflammationis conſtituunt, atque ob ſummam diametri anguſtiam facile obſtrui poſſunt, ſufficienter indicant, minime rarum exiſtere poſſe hunc affectum, confirmante etiam id ipſum experientia, utpote quae ſaepius eundem epidemice quaſi graſſari docuit.

§. III.

Sicuti vero nullam medelam ſuſcipere poteſt Medicus, niſi cauſſarum, quae morbos excitarunt, prius accuratam habeat cognitionem, nobis quoque incumbit, ut prius cauſſas huius adfectus eruamus, quarum tempeſtiva remotione, aut ſedula evitatione, morbus hic praecaveri poteſt. Proximam ergo cauſſam conſtituit impeditus liber ſanguinis progreſſus per vaſcula illa tenerrima, eiusque plenaria in iis facta ſtaſis, ob quam maior & impetuoſior ad reliquos canales contingit regurgitatio & promotio, quae febrem ipſam tandem inducit. Hac igitur cauſſa iam praeſente, Medicus peripnevmoniam in totum praecavere non poteſt, ſed modo ulteriorem progreſſum ſtaſeos inflammatoriae ſedulo inhibere, ac magis aequalem & placidum ſanguinis circulum reſtituere ſtudeat, id quod optime impetrare valet V. Sne, primo, vel ad ſummum ſecundo die largius inſtituenda, vel etiam, urgente neceſſitate, iteranda. Secetur vero, ſi periculum urget, in brachio, ob maiorem viciniam cum pulmonibus & citius faciliusque impetrandam tam derivationem,

quam

quam depletionem. Nimia vero copia ſanguinis minime detrahatur, alias ob defectum eius, qui ob febrem coniunctam mox non reſtaurari poteſt, diſcuſſio ſtaſeos inflammatoriae magis impeditur, quam promovetur. Reliqua dein obſervanda ad curatoriam ſpectant medendi methodum, quam in praeſentiarum exponere haud lubet.

§. IV.

Principaliores ergo nunc cauſſas, ſtaſin inflammatoriam inducere valentes, modumque easdem avertendi iam ponderaturo, ſtatim illa univerſalis & maxime frequens occurrit, *aër* nimirum eiusque *conſtitutio frigidior* ac ſimul *humida*. Frigus enim dum conſtringendo, ac humida tempeſtas nimium relaxando, contrarium exſerunt effectum, inordinatum hinc ſanguinis circulum reddunt, & tum ſpiſſitudinem, tum ſtaſes eiusdem tanto magis accelerant, omnium maxime in iis, qui iam debilitate pulmonum laborant, aut antea iam aliis pectoris adfectibus laborarunt. Tales igitur hancce aëris intemperiem & maxime auram ſeptentrionalem, ceu infenſiſſimam, ſedulo evitent, omniumque maxime ſibi caveant, ne ex loco calido ſubito in frigidum, itemque ex frigido ſubito in calidum transeant, ſicque repentinis hisce mutationibus graviores circuli humorum turbationes ſibi concilient. Recte hinc perhibet DODONAEVS, *Obſerv. med. Cap. 21.* quod in Peripnevmonia populariter graſſante multum profuerit focus ex quernis lignis, qui aërem in cubiculis ac coenaculis exſiccarit, ac temperatiorem

& puriorem reddiderit. Victus etiam tali ſub tempeſtate ſit magis tenuis, mollis & evpeptus, evitanda omnia ſanguinem magis inſpiſſantia. In ſpecie vero potus tunc ſit dilutus, ex parte magis calidus, aut ſaltem temperatus & non nimium frigidus, omnisque proſcribatur abuſus cereviſiarum craſſiorum, magis lupulatarum, itemque vinorum auſterorum, & maxime ſpirituoſorum qualiumcunque, utpote quae ob coagulationem maiorem, quam humoribus inducere ſolent, omnium maxime, ad inſtar venenorum, ſunt fugienda.

§. V.

Proinde quoque ulterius, ad inducendam ſtaſin ſanguineam in pulmonibus, tanquam antecedentes cauſſae referri debent, *animi pathemata graviora*, inprimis *ira* ac *terror*. Sub *iracundiae* affectu partes nerveo-muſculoſae ſatis vehementer ſpaſtice conſtringuntur & ſanguis impetuoſius ab interioribus verſus peripheriam urgetur. Duplicem hinc effectum, nempe conſtrictorium atque reſolutorium, ſimul exſerit, & cum pulmones texturae membranaceo-vaſculoſae & nervoſae ſint, hinc & eodem modo tunc adficiuntur. *Terror* vero ſubitam inducit conſtrictionem omnium partium externarum, ſub qua ſanguis a peripheria ad centrum ſubito transfertur, omnesque ſe- & excretiones, inprimis tranſpiratio & haemorrhagiae, prorſus ſupprimuntur, unde facile liquet, quod graves abinde congeſtiones humorum, itemque regurgitationes, ſtagnationes ac ſtaſes, ſpeciatim quoque circa pulmones,

mones, induci queant. Sedulo igitur evitandae ſunt tales animi commotiones, tanto magis ſub aëris mutationibus gravioribus eiusque potiſſimum frigida conſtitutione. Quodſi vero admiſſae tamen & excitatae illae fuerint, tempeſtive exhibere convenit vel temperantia, praecipitantia & antiſpaſmodica, ſubiunctis mitioribus laxantibus, vel blandiora reſolventia, analeptica & potiſſimum diapnoica, humores iterum ad peripheriam invitantia & aequalem eorum diſtributionem adiuvantia, ſubiunctis ſimul frictionibus & regimine temperate calido, ut hac ratione ſuſpectae & noxiae regurgitationes verſus viſcera, & ſpeciatim pulmones, tempeſtive intercipiantur.

§. VI.

*Morbi exanthematici*, utplurimum epidemice graſſantes, ſemper coniunctum habent miasma quoddam malignum. Hinc ii, qui tales ſuſtinuerunt & feliciter reſtituti fuerunt, communiter per aliquod tempus valde imbecilles manent, ſique per congrua diapnoica & laxantia relictas forſitan impuritates tempeſtive removere haud ſtudent, ſimulque novos in regimine & diaeta committunt errores, tunc peccans talis materia membranaceis corporis partibus, & ſpeciatim quoque interdum pulmonum ſubſtantiae, intimius ſe inſinuat, ibique irritationes & conſtrictiones ſpasmodicas, humorum ſtaſes & inde emergentes inflammationes, excitare valet. Idcirco ergo ii praecipue, qui *variolis* aut *morbillis* laborarunt, ſordes in primis viis ſuperſti-

tes per mitiora laxantia, ut rhabarbarina, vel pilulas balſamicas, removere, aëri, inprimis frigidiori, non ita libere & praemature ſe exponere, & reliquias miasmatis, forſitan in M. S. adhuc haerentes, temperatis diaphoreticis plenarie eliminare debent, id quod optime impetratur, partim Eſſentiis, Vincetox. Pimpin. alb. Carlin. Angel. Scord. Card. ben. &c. partim Infuſis theeformibus, ex rad. Chin. Cichor. Pimpin. alb. herb. Veron. Salv. Scabioſ. flor. Sambuc. lign. Saſſafr. parandis, itemque pulveribus diapnoicis, veſpertinis maxime horis exhibendis. Cum horum remediorum uſu coniungatur diaeta mollis, fugiendo cibos craſſiores, ac potulenta cereviſiaria & frigida, eorumque in locum per aliquod tempus ſubſtituendo ptiſanam, ex raſur. C. C. rad. Scorzoner. Cichor. hordeo mundat. ac paſſulis minoribus paratam.

§. VII.

Quoniam etiam porro per experientiam abunde conſtat, quod peripnevmonia potiſſimum *hyemali tempore* ingruat, vel etiam recurrat, idcirco illi maxime, qui vel hoc adfectu iam iam laborarunt, vel ob alios antea perpeſſos pectoris morbos relictam adhuc gerunt pulmonum imbecillitatem, ante omnia commendatum ſibi habere debent moderatum corporis motum, ſub blanda ſemper aëris temperie inſtituendum & ſedulo continuandum. Hoc ipſo enim non ſolum debita fluiditas ſanguinis conſervatur & aequalis ſemper eiusdem diſtributio per univerſum corporis ambitum

adiu-

adiuvatur, ſed & ſaluberrima inprimis illa excretio, quae per tranſpirationem fit, unacum diureſi, optime promovetur, ſicque ablatis continuo hac ratione tum ſubtilioribus ſalino - ſulphureis, tum craſſioribus terreſtribus & tartareis impuritatibus, M. S. ab omni dyſcraſia & liberatur, & defenditur, ut tanto liberius per minima etiam quorumlibet viſcerum vaſa tranſire queat, eoque ipſo ſtagnationum, alias facile contingentium, metus prorſus tollatur. Semper vero talis corporis motus ſit moderatus, ad lenem usque tranſpirationem & aliqualem non adeo moleſtam fatigationem continuatus. Intenſior enim ſanguinem magis exagitat, atque ad eius ebullitiones, regurgitationes & congeſtiones occaſionem praebet. Probe vero inſuper obſervetur, ut poſt motum ſuſceptum ſubiecta nunquam frigori ſe exponant, alias partes relaxatae ſubito conſtringuntur, humores reſoluti coagulantur, ad interiora retroaguntur, & hinc inde ſtaſes ſubſequuntur. Praeterea etiam, cum talia ſubiecta plerumque ſimul plethorica ſint, venaeſectiones aequinoctiales non negligantur, & pro motu humorum progreſſivo in debito ſuo ſucceſſu adiuvando, & conveniente illorum fluiditate conſervanda, fugiantur cibi duri, craſſi, concoctu difficiles, itemque uſus vinoſorum, ſpirituoſorum, & ſaturatioris decocti fabarum Coffee, eiusque in locum potius ſubſtituantur infuſa theeformia, ex mitioribus reſolventibus & diapnoicis paranda & frequentius in uſum vocanda, inprimis cum omnia

calida

calida potulenta, ſub qualicunque ad hunc affectum diſpoſitione, magis ſemper conveniant, quam frigida.

§. VIII.

Ad alterum horum morborum nunc progredior, nempe *haemoptyſin*, quae conſiſtit in ſanguinis ſinceri, floridi atque ſpumantis, plus minusve copioſa reiectione per os, cum vel ſine tuſſi facta.

§. IX.

Cauſſam huius affectus proximam conſtituit laeſio aut violenta dilatatio orificii extremi cuiusdam vaſculi ſanguinei, a cuius varia capacitate varium haemoptyſeos periculum potiſſimum dependet. Si enim magnum illud fuerit, tunc maior ſanguinis quantitas vehementiori plerumque impetu erumpit, brevique non raro temporis intervallo lethalem eiusmodi haemoptyſis ſortiri ſolet eventum. Si vero anguſtioris diametri ſanguiferum vas apertum laeſumque fuerit, tunc longiora communiter haemoptyſis ſervat intervalla, & neque eximia copia, nec magno impetu ſanguis protruditur, adeoque minus metuendum eſt periculi, maioremque reſtitutionis ſpem ordinarie concipere licet.

§. X.

Cauſſa antecedens propinquior, laeſionem aut dilatationem talem vaſorum pulmonalium inducens, eſt congeſtio ſanguinis impetuoſior verſus pulmones facta, ſub qua venae eam ſanguinis copiam non recipere & revehere poſſunt, quae per

arte-

arteriam pulmonalem adfluere ſolet. Hinc minorum vaſorum fit expanſio, quae ſucceſſive fundamenta ſubſequentis demum perruptionis eorum ponit. Quicquid igitur ſanguinis motum progreſſivum intra vaſa pulmonum gravius turbat, illud quoque ad haemoptyſin excitandam conferre poteſt.

§. XI.

His ſuccincte de aetiologia graviſſimi huius affectus praemiſſis, ad *methodum praeſervatoriam*, ceu principalem & optimam, progredimur. Praeſente enim hoc affectu non niſi temperantibus & ſecuris anodynis ac tonicis motus effrenes mitigari debent. Superato vero illo omni ſtudio eo nitatur Medicus, ut recidivas praecaveat. Etenim ſi ſemel evenerit hic affectus, ob ſubſtantiae pulmonum laeſionem ſanguinis progreſſivus motus per eos facilius turbatur, ut idcirco ex levioribus etiam cauſis, & ſpeciatim ſub qualicunque impetuoſiori eius commotione, promtius ille denuo repetere queat.

§. XII.

In talibus ergo ſubiectis, itemque iis, quae ſaltem ad eundem manifeſtius diſpoſita videntur, Medicus eo quam maxime reſpiciat, ne nimia ſanguinis copia accumuletur. Omnes hinc cibos, qui multum ſanguinis producunt, aut ad orgaſticam eius commotionem anſam praebent, ut quaelibet ſpirituoſa, vinoſa, inprimis dulcia, carnes pingues, cereviſias ſaturatas, gelatinoſa, farinacea, butyro fri-

C xa,

xa, &c. cane peius ac angue fugiant. Spirituoſa enim, ob partes ſulphureas inflammabiles, inſignem commotionem expanſivam inteſtinam excitant, ſyſtolen cordis augent, ac ſanguinis progreſſum per univerſum corpus admodum accelerant. Vina generoſiora, exotica & dulcia, ſimilem effectum exſerunt; reliqua vero, ob acidum tartareum, coagulum ſanguinis facile inducere poſſunt. Cereviſiae ſaturatae ſanguinem inſpiſſando vaſaque obſtruendo nocent. Loco horum potulentorum, quae, variis iam adductis modis humorum craſin ac motum turbando, plus noxae talibus ad haemoptyſin diſpoſitis ſubiectis adferunt, ſeligant potius vel ſimplicem aquam fontanam, vel *ptiſanam* quandam, hunc maxime in modum parandam, pro potu ordinario: Rec. Hordei mundati, Roſar. ſiccar. ana manip. ij. ſemin. Plantag. drachm. ij. M. coquantur in menſur. IV. aquae fontanae, factaque filtratione adde Sacchar. roſac. ſyrup. Roſar. ſolut. ana unc. j. Non minus quoque ſerum lactis, ob inſignem virtutem abſtergentem & temperantem, egregie iisdem conveniet. Si vero illud pariter, ac praedictam ptiſanam, averſantur, tunc cereviſiae minus ſaturatae, tenues & bene defecatae, ipſis concedantur. Vinoſa quoque interdum permitti poſſunt, ſi ſufficienter cum aqua vel ſimplici, vel mitiori quadam minerali, diluuntur, & quidem ſpeciatim vinum Rhenanum ac Moſellanum. Abſtineant quoque ab uſu decocti fabarum Coffee, ob irregulares, quas facile excitat, ſanguinis commotiones, eiusque

in

in locum potius ſubſtituant infuſum theeforme, ex floribus Chamomill. vulg. ſummitat. Millefol. cort. Citr. & ſemin. Foenic. paratum.

§. XIII.

Sedulo etiam porro ſibi caveant talia ſubiecta ab omnibus *fortioribus commotionibus*, tam *animi*, quam *corporis*, ob inde emergentes ſuſpectas orgaſticas ebullitiones, ad quas vel praecavendas, vel tempeſtive etiam infringendas, optime ipſis conveniunt *nitroſa*, largiori etiam manu oblata & cum abſorbentibus remixta, ſpeciatim ſequens talem in modum paratus pulvis antorgaſticus, de quo ſubinde quoque praeſervationis gratia, ante lecti introitum, ſcrup. j. vel dimidia drachma, cum aqua fontana, vel deſtillata quadam ex temperantium & refrigerantium claſſe, adſumi poteſt: Rec. Nitri depur. drachm. ij. Corall. rubr. ppt. Lapid. 69. citrat. Conchar. ppt. ana ſcrup. ij. M. D. ad Chart. Non minus quoque pro eodem ſcopo conveniunt *acidulata* temperata, Tincturae nempe Roſar. flor. Bellid. aut Papav. rhoead. tam praedictis Ptiſanis, ad gratiam ſaporis, admiſcendae, quam ſeorſim etiam quandoque, adiecto & ſoluto prius in iisdem pauxillo nitri, adſumendae. In *diaeta* vero ſimiles fructus & ſucci vegetabilium, omniaque humectantia & olera recentia ac ſucculenta, parem effectum ſalutarem praeſtant.

§. XIV.

Ad ſanguinis quantitatem diminuendam ac derivationem impetuoſioris eius affluxus a pectore ad

inferiores partes obtinendam, optime inprimis conveniunt *venaeſectiones*, ter quaterue quotannis in pede inſtituendae, praemittendo inſimul iisdem, & ſaepius etiam alioquin interponendo & repetendo, *pediluviorum* non nimis calidorum, ſed temperatorum uſum, quae ſaltem cum furfuribus triticeis & floribus Chamom. vulgar. in aqua fluviali aut pluviali decoctis, parari poſſunt. Serio etiam inſuper monenda ſunt talia ſubiecta, ut, pro avertendis humorum ab inferioribus verſus pectus facile contingentibus regurgitationibus, pedes a frigore probe defendant, omnesque tranſpirationis univerſalis turbationes, maxime repentinas, ſedulo evitare ſtudeant.

§. XV.

Ulterius quoque, ſcopo derivatorio, praeſervatorie ſummo cum fructu *laxantia mitiora* ſunt commendanda, quae ſine eximia irritatione agunt, qualia inprimis ſunt rhabarbarina & mannata, ſequentem in modum in *potiunculae* forma exhibenda: Rec. Mannae elect. unc. ij. Rhabarb. elect. ſcrup. ij. Cremor. tartari drachm. j. Coquantur leni calore in aquae flor. Acac. unc. iv. vel v. Colaturae adde Elaeoſachari Citri drachm. dimid. D. pro una doſi. Debilioribus ſolae conducunt paſſulae rhabarbarinae; ſucculentioris autem habitus ſubiectis exhiberi etiam poteſt ſal Anglicanum, vel de Seignette, in aqua flor. Acaciae cum pulpa Tamarindorum ſolutum, uſusque talium laxantium intra menſem ſemel vel bis repetatur.

§. XVI.

Cum porro quoque talia ſubiecta *ſpaſticis ſtricturis* ſaepius adficiantur, quae ſanguinem ad pulmones validius congerunt, neceſſe hinc erit, ut tales tempeſtive mitigentur, relaxentur, & ſic humorum circuitus aequalis conſervetur. Convenit hunc in finem quandoque pulveres nitroſos, additis aliquot guttulis liquoris mineral. anod. cum aquis flor. Til. Chamom. Sambuc. &c. exhibere. *Diaetetice* autem ſuadenda ſunt eiusmodi ſubiectis iuscula pinguia, gelatinoſa & mucilaginoſa, inprimis autem decocta avenacea, quandoque, ſi nimium inprimis urgeant tales ſpasmodicae ſtricturae, cum oleo amygdalarum dulc. recenter expreſſo, in minus nauſeoſis ſubiectis, moderate remiſcenda.

§. XVII.

Maximum autem momentum praeſervationis haemoptyſeos in *conſervatione toni & roboris naturalis pulmonum* poſitum eſt, cum alioquin ſatis laxum & tenerum ſit hoc viſcus, adeoque ab externis quibusvis iniuriis & violentiis prae omnibus reliquis facilius adficiatur & laedatur. Probe ergo ii inprimis, qui vel ex diſpoſitione haereditaria *connatam*, aut ex aliis cauſſis praegreſſis *acquiſitam* habent *pulmonum imbecillitatem*, ſibi cavere, aut ad minimum temperare debent, ab omnibus iis, quae, nimium & diutius diſtendendo veſiculas pulmonales, univerſam non ſolum eorum ſubſtantiam membranaceam inſigniter debilitare, ſed & ſubſequentibus violentis vaſorum extenſionibus & perruptioni-

bus anſam praebere valent, veluti ſunt intenſiores clamores & vociferationes, aut ſaltem etiam intenſior nimisque diuturna ſermocinatio, onerum graviorum elevatio & geſtatio, ſub qua ſpiritus plerumque diutius intra pulmones cohibetur, iidemque expanſi tenentur; item niſus fortiores, ad excludendum foetum ſub partu difficili, aut expellenda ſcybala indurata, directi, validiores inſtrumentorum muſicorum, ſpeciatim tubarum, inflationes, & ſimilia. Haec enim ſingula dum magis magisque omittunt, & quietem pulmonibus ſubinde concedunt, inſimulque ſub urgentiori neceſſitate moderatum ſacchari myrrhati & infuſorum theeformium travmaticorum uſum interponunt, optime deficiens forſitan pulmonum robur inſtaurare, ſicque metuendos tam primos inſultus, quam novos recurſus periculoſae huius haemorrhagiae, ſecuriſſime avertere & praecavere poſſunt.

§. XVIII.

Quum autem porro etiam tam *hypochondriacis*, quam *hyſtericis* perquam familiariter evenire ſoleat *haemoptyſis*, inprimis *periodica*, paucis idcirco etiam adhuc indicandum erit, qua ratione & in iis obtinenda ſit praeſervatio. *Hyſtericae* ergo dum ob menſium plerumque ſuppreſſionem, & hinc factam ſanguinis regurgitationem verſus ſuperiora, conſueto alias menſtruo tempore huic affectui non raro obnoxiae redduntur, omnium optime eundem avertere poſſunt V. Sne paulo largiori, ultimis ante hunc terminum diebus, praemiſſis aliquoties

pedi-

pediluviis, in inferioribus artubus inſtituta, coniunctis ſimul remediis internis temperantibus & antiſpasmodicis, blandisque reſolventibus & laxantibus. Cane vero & angue peius fugiant tales foemellae, tunc maxime temporis, omnia emmenagoga, utpote humorum maſſam ordinarie magis commoventia & fonticam iſtam excretionem potius accelerantia, itemque, ſi forſitan haemoptyſis erumpat, validiora adſtringentia & anodyna, quibus menſtrui fluxus ſuppreſſio magis obfirmatur, iſtaque per pulmones contingens vicaria haemorrhagia non raro gravius exacerbatur & pertinacior redditur.

§. XIX.

In *hypochondriacis* ſi forſitan metuenda fuerit haemoptyſis, difficiliori potiſſimum & impedito ſanguinis progreſſui per viſcera abdominis, eiusque a ſpasmis ibidem vigentibus inductae regurgitationi verſus ſuperiora, culpa erit tribuenda, quae pariter quoque occurrit, ſi vel molimina haemorrhoidalia incongrua medendi ratione turbantur, vel ipſe talis fluxus quacunque ex cauſa repente ſupprimitur. Optime ergo tunc, praeſente forſitan qualicunque diſpoſitione, haemoptyicae praecaveri poſſunt perruptiones, ſi, praeter ordinariorum antiſpasmodicorum uſum, alvinae inprimis excretionis ſucceſſus debite adiuvatur & promovetur, tum internis laxantibus mannatis & rhabarbarinis, tum potiſſimum clyſteribus lenientibus & carminativis, ſubiungendo ſimul frequentiorem uſum pediluviorum

rum

rum & conſuetas tempeſtive repetendo V. Snes. Cavendum autem quam maxime erit, ſicuti in genere ſub hypochondriaco ſtatu, ita potiſſimum ſub hac ſimul coniuncta diſpoſitione, ab omnibus calidioribus carminativis & ſtomachicis, itemque anodynis, ne maior motuum concitetur turbatio & facilius ſuſpecta illa vicaria acceleretur excretio.

§. XX.

Haemoptyſin excipit nunc *Vomica*, utpote alioquin etiam ex illa originem ducens. Intelligimus autem ſub hac denominatione abſceſſum in pulmonibus generatum, peculiari quadam tunica incluſum, modo in ſuperficie, modo in interiore ſubſtantia huius viſceris haerentem, & ruptura tandem ſubſequente in verum ulcus plerumque abeuntem.

§. XXI.

Patet igitur exinde, parum omnino diſcriminis inter *vomicam* & *phthiſin* intercedere, imo facillimo negotio, quod ſaepius etiam contingit, illam in hanc degenerare poſſe. Tamdiu enim vomicae titulum gerit quilibet pulmones occupans abſceſſus, quamdiu propriis adhuc terminis & membranis vel capſulis coërcetur, nec corruptionem ſuam latius diffundit, aut praetereuntibus communicat humoribus: Quamprimum autem, ſucceſſive eroſa pulmonum ſubſtantia, introrſum perrumpit, collectaque purulenta materia, tranſitum intra bronchia inveniens, maxima ex parte quidem reiicitur, cavitas vero, eandem antea includens, nec mundificatur, nec conſo-

conſolidatur, certiſſimus tunc fit tranſitus in *phthiſin*, quemadmodum, ſi extrorſum perforatis pulmonibus in ipſam pectoris cavitatem pus effunditur, *empyema* inde prognaſcitur.

§. XXII.

*Cauſſam* ſingularis talis apoſtematis *proximam* ordinarie conſtituit *ſtaſis* portionis cuiusdam *ſanguinis extravaſati, intra veſiculam* aliquam *pulmonalem* facta, quae, pro diverſa circumſtantiarum ratione, modo celerius, modo tardius in ſuppurationem tranſit, factaque ſucceſſiva minimorum adiacentium vaſorum eroſione, indeque contingente ulteriori lenta humorum tranſcolatione, etiam in copia notabiliter quandoque augetur. *Antecedentium* autem *cauſſarum* vices, in producendo hoc affectu, communiter gerunt, tum *haemoptyſis praegreſſa* & per adſtringentia *ſubito cohibita*, tum acriores cauſtici, *arſenicales* aut *mercuriales vapores*, improvide ſub inſpiratione hauſti & ad interiora pulmonum delati, itemque *celeriores curſus*, ad reſpirationis fere interceptionem usque continuati, cum ſubſequente *repentina corporis refrigeratione*, ac denique *externae violentiae*, per lapſum, ictum ac qualemcunque graviorem contuſionem pectori illatae.

§. XXIII.

Cum ergo facilis ſit illius Vomicae praeſervatio, quae ex modo enumeratis ultimis tribus cauſſis externis originem trahit, dum ſaltem in provida earundem evitatione conſiſtit; hinc paucis modo indicandum erit, qua ratione occurrere liceat, ſi ex

haemoptyſi, per adſtringentia praemature cohibita, forſitan ſit metuenda. Eo igitur quam maxime adlaborandum erit, ut ſanguinis illa portio coagulata & extravaſata, quae tali ratione intra ſubſtantiam pulmonum incluſa haeret, tempeſtive removeatur & abſtergatur, antequam in ſuppurationem tranſeat, id quod optime impetratur, temperatis reſolventibus & expectorantibus coniunctim exhibitis, in forma infuſorum theeformium, ex radicibus Helen. Pimpin. alb. Carlin. Liquirit. herb. Marrub. alb. Veron. flor. Arnic. Salv. &c. parandis, ac paulo diutius continuandis, interpoſitis etiam pulveribus, ex Succin. ppt. Lapid. 69. citr. rad. Ari, Helen. Sperm. ceti & Sacch. Canar. compoſitis, ſubiungendo, pro obtinenda ſimul derivatione, tum laxantia, tum V. Snem, cum frequentioribus pediluviis, omnemque impetuoſiorem commotionem humorum orgaſticam ſedulo evitando. Quodſi autem poſt praegreſſas exanthematicas febres, a reſtitante forſitan & circa pulmones adhuc haerente miasmate acriori cauſtico, Vomicarum metuatur proventus, quod inprimis in infantibus poſt variolas minus rite decurrentes evenire ſolet, tunc ea omnia obſervanda & in uſum vocanda erunt, quae ſuperius in §. VI. commendata proſtant.

§. XXIV.

Excipit tandem ultimus communium pulmonum morborum, isque, ſi incrementa maiora iam ſumſit, inprimis perquam refractarius & prorſus ſaepe incurabilis, adeoque tanto maiori cum cura

tempe-

tempeſtiva praeſervatione avertendus, *phthiſis* nempe, quae proprie conſtituit ulceroſum pulmonum adfectum, a ſtaſi ſanguinea ibidem facta & in corruptionem deducta originem trahens, corporisque univerſalem contabeſcentiam ſucceſſive tandem inferens.

§. XXV.

Si in ullo unquam morbo tempeſtiva opus eſt praeſervatione, certe eam requirit ulceroſus talis pulmonum ſtatus, non quidem repente invaleſcens, ſed tacitis magis greſſibus incrementa ſua ſumens, hac ipſa autem ratione ita demum invaleſcens, ut omnem tandem curationem prorſus reſpuat, adeoque merito omne eo dirigendum eſt ſtudium, ut prima ſtatim eius evertantur fundamenta, antequam ad maius evehatur faſtigium, plenariamque oeconomiae animalis deſtructionem inferat. Ob diverſitatem autem cauſſarum antecedentium, quas ipſi etiam alii praegreſſi pulmonum morbi conſtituunt, vario modo adornanda eſt eius *praeſervatio.* Si igitur ex *peripnevmonia* aut *haemoptyſi praegreſſa* qualiscunque in pulmonibus relicta videatur laeſio, ſubſecuturae demum phthiſi viam pandens, tunc eo quam maxime invigilandum eſt, ut partim ulteriores novae verſus hoc viſcus contingentes congeſtiones intercipiantur, & ſuſpectus maior humorum affluxus aliorſum ab eo derivetur; partim laeſio ipſa tempeſtive abſtergatur & ad conſolidationem deducatur, ſimulque tonus pulmonum, admodum plerumque debilitatus, convenienter inſtauretur & roboretur.

§. XXVI.

Ad priorem ergo ſcopum obtinendum, praeter diaetam congruam & temperatam humectantem, excluſis omnibus acrioribus aromaticis, itemque potulentis ſaturatioribus & vinoſis, quam maxime conveniunt blanda laxantia, praeſente inprimis alvi ſegnitie ſubinde repetenda, itemque V. Snes, ſecundum conditionem virium aegrotantium gradumque plethorae adornandae, & ſaepius vel rarius iterandae, ſubiuncto ſimul, itidem pro harum circumſtantiarum ratione, conveniente placido, aut paullo auctiore corporis motu, pro obtinenda magis aequali ſanguinis per univerſum corpus diſtributione, & concurrentium plerumque infarctuum, circa abdominis viſcera haerentium, reſeratione. Hanc enim ob cauſſam dubio procul iam olim, a CELSO inprimis, *Lib. III. cap.* 23. phthiſicis ipſis, non nimium obfirmatis, *navigatio*, & a SYDENHAMIO *Opuſc. p.* 521. & 781. *equitatio*, curatorio ſcopo, eximie commendata fuit, manifeſto ſane argumento, quod tanto magis quoque praeſervatorium effectum a congruo qualicunque corporis motu expectare liceat. Conf. Programma Illuſtr. b. m. STAHLII, *de novo ſpecifico antiphthiſico, equitatione*, Diſſertat. quae *Pathologiae fundamenta practica* ſiſtit, ſubiunctum, & Illuſtr. Dn. PRAESIDIS Diſſertat. *de commodis & incommodis equitationis, in hominum ſanitatem redundantibus*.

§. XXVII.

Pro *abſterſione* autem & *conſolidatione* relictae forſitan in illis morbis qualiscunque pulmonum laeſionis,

ſionis, praeter *infuſa theeformia*, ex mitioribus reſolventibus & travmaticis ac balſamicis vegetabilibus paranda, atque cum ſaccharo myrrhato edulcoranda, egregium inprimis uſum praeſtabit *lac*, tam *humanum*, quam *aſininum* & *caprillum*: Iſtud nempe, ob indolem & qualitatem humoribus noſtris magis iam homogeneam; illud, ob minorem terrearum craſſiorum ac mucidarum, paullo copioſiorem vero ſalinarum fixiorum partium quantitatem, & hoc denique, ob teneriorem pariter conſiſtentiam, & parciorem craſſiorum pinguium & terrearum partium copiam. Prius horum, ſi a nutrice iuniori & ſana obtineri poteſt, ſolitarie exhibetur, interpoſitis praedictis infuſis; aſininum optime cum Selterana miſcetur aqua, & caprillum vel cum flor. Roſar. & Papav. rhoead. decoquitur & addito ſaccharo roſaceo edulcoratur, vel infuſis abſtergentibus & travmaticis adfunditur. Semper vero paulo diutius continuandus, &, ſi circumſtantiae permittant, vernali aut aeſtivali magis tempore ſuadendus eſt lactis uſus, praemittendo non ſolum, ſed & ſubinde interponendo eidem blanda laxantia, & coniungendo aptam diaetam, ab omnibus acrioribus, nimium ſalitis, acidis, dyspeptis, &c. liberam.

## §. XXVIII.

Quum autem illis ſubiectis, quae magis cholerici ſunt temperamenti, ob acrimoniam biliosam excedentem, vix unquam conveniens deprehendatur lactis uſus, ideo eius in locum iisdem potius *ſerum lactis*, tam *dulce*, quam leniter *acidulum*, ſua-

dendum erit, ob ſimilem egregiam, quam praeſtat, tam involventem & temperantem, quam abſtergentem efficaciam, ita quidem, ut vel pro potu ordinario illud bibant, vel ad minimum matutinis & pomeridianis horis dimidiam eius menſuram adſumant, obſervatis ſimul reliquis circa lactis uſum iam commendatis regulis. Similem quoque ſalutarem effectum praeſtant *iuſcula medicata*, cum radicibus Cichor. Scorzoner. Paſtinac. Petroſel. Apii, & herbis Endiv. Fragar. Chaerefol. Matriſylv. Hed. terreſtr. &c. leniter decocta, quibus etiam coniungi aut interponi poſſunt mixturae blande reſolventes, ex Liqu. terrae fol. tart. Tinct. ſal. tart. Eſſ. Pimpin. alb. & ſpir. Nitr. dulci, itemque pulveres, ex Succin. ppt. Lap. 69. citrat. Corall. r. ppt. Sacch. lactis & Nitro, conſtantes. Quae tandem pro roborando tono pulmonum conveniunt, ea ſuperius iam (§. XVII.) notata proſtant.

§. XXIX.

Praeter hos vero in ipſis pulmonibus occurrentes morbos, non raro etiam alii, pernicioſas ſtagnationes, ſtaſes & infarctus in eodem illo viſcere producendo, phthiſin excitare valent, veluti ſunt affectus male tractati, turbati, aut retropulſi, rhevmatici, arthritici, podagrici, ſcabioſi, ulceroſi, venerei, ſcorbutici, &c. quorum pariter in praeſervando hocce morbo debita habenda eſt ratio. Quodſi ergo in iunioribus praecipue ſubiectis, ex perverſo illorum decurſu, pathemata quaedam circa pectus occurrant, principaliter quidem eo erit adnitendum, ut priſtini illi turbati revocentur morbi,

reme-

remediisque convenientibus & adpropriatis tractentur; hoc vero ſi impetrari nequeat, tunc ſuppetias adhuc ferre licebit, congeſtiones impetuoſiores humorum a pectore derivando, laxantibus, clyſteribus, veſicatoriis, pediluviis, & venaeſectionibus; ſpasmos temperantibus & lenientibus relaxando; ac retropulſi acrioris ſeri, circa pulmones iam iam haerentis, remotionem, per leniter auctam & in ſucceſſu ſuo conſervatam tranſpirationem & diureſin, adiuvando.

## §. XXX.

De reliquo omnes ii, qui vel ob morbos modo allegatos, vel ob haereditariam diſpoſitionem aliasque cauſſas ad phthiſin inclinant, aut in primo huius affectus gradu, facile adhuc emendando & removendo, conſtituti ſunt, exactam obſervent *diaetam*, probeque conſiderent, quod vel ſola haec maximam fere praeſervationis partem abſolvat. Evitent idcirco omnes cibos dyspeptos, viſcidos, crudos, auſteros, acidos & muriaticos, itemque potulenta ſimilia, fermenteſcentia, aceſcentia, cereviſias craſſas, minus defecatas, vina generoſiora & quaelibet ſpirituoſa, utpote humorum maſſam magis inquinantia & ad facilius ſubeundas ſtagnationes, ſtaſes, corruptiones & orgaſticas ebullitiones diſponentia. Seligant e contrario cibos molles, evpeptos, lubricantes, olera molliora, non nimis flatulenta, carnes caponum, gallinarum, perdicum, vitulorum, agnorum, & iuſcula cum cancris fluviatilibus parata, nec non potulenta tenuiora diluentia, aquam ſimplicem puram, vel temperatam mineralem, aut ptiſanas.

nas. Fugiant porro frequentiores & impetuoſiores animi & corporis commotiones aëremque impurum, nebuloſum, frigidiorem, & inprimis borealem, aut vaporibus putridis, ſaturninis & arſenicalibus inquinatum, ſique loca talia inſalubria mutare licet, in tractus elatiores & magis piniferos, ubi aër reſinoſis particulis impraegnatus eſt, concedant, vel, ſi circumſtantiae id non permittant, arte talem ſibi procurent aërem, accenſis lignis reſinoſis ac piceis, vel thure, maſtiche, benzoe, aliisque id generis, aut herbis etiam odoratis hinc inde per conclavia diſperſis. Inde namque olim, teſte GALENO, *Method. med. Lib. V. cap. 12.* qui Romae fiebant phthiſici, ad *Tabias* navigabant, ut ad Veſuvii, flammas perpetuas evomentis, exhalationes propius accederent. Inde etiam in Luſitania, notante ZACVTO, *Prax. admir. Lib. II. Cap. 10. Obſ. 2.* phthiſici communiter *Palmelam*, oppidum amoenum ac fertile, in cuius circuitu piniferarum arborum plurima eſt copia, non ſine inſigni emolumento transferebantur; immo inde denique eſt, quod Angli, ſi phthiſi corripiantur, hodiedum adhuc plerumque Galliam petere ſoleant, referente iam olim WILLISIO, *Pharm. rat. Part. II. Sect. I. Cap. 6. p. 53. & 76.*

# SECTIO POSTERIOR
## *de*
## *praeſervandis morbis pulmonum propriis.*

§. I.

SIcuti hactenus conſiderati communes pulmonum morbi ex ſimilibus cauſſis etiam aliis viſceribus familiares deprehenduntur, & principalem huius organi functionem ſecun-

ſecundario ſaltem laedunt: ita ſub titulo *morborum pulmonum propriorum* non niſi illos intelligimus, qui ex cauſſis quidem communibus, alios itidem morbos inducentibus, producuntur in pulmonibus, ſed quorum formalis ratio in laeſione principalis actionis eorundem, ſeu reſpirationis, unice conſiſtit, utpote quam directe magis & primario turbant, talesque hinc ſunt *tuſſis*, *dyspnoea*, *aſthma* & *catarrhus ſuffocativus.*

§. II.

Leviſſimum horum adfectuum, intuitu periculi, ſimulque magis univerſalem, cui omnes fere homines, noſtro inprimis ſub climate, cuiuscunque aetatis, ſexus & temperamenti, ſaepius ſubiiciuntur, aſt ſimul quoque diuturniore ſua duratione ſumme moleſtum, conſtituit *tusſis*, quae proprie eſt valida, inaequalis & ſonora aëris, prius inſpirati, e pulmonibus expulſio, cum niſu ad reiiciendam materiam quandam, vel in ipſo hoc viſcere, vel in aliis cum eo conſentientibus, haerentem, coniuncta, & ab irritatione interioris membranulae, aſperam arteriam inveſtientis, producta.

§. III.

Quoniam ergo materia, irritationem talem efficiens, non ſemper in pulmonibus haeret, adeoque hoc viſcus non ſemper immediate, ſed quandoque etiam per conſenſum adficitur, & quidem frequentiſſime, dum primarium illius focum modo ventriculus, modo hepar, modo etiam alia abdominis viſcera, conſtituunt; idcirco merito tuſſis in *pectoralem* & *abdominalem* diſpeſcitur, quae ultima dein, pro partium primario adfectarum diverſitate, vel *ſtomachalis*, vel *hypochondriaca* audit. Ipſa vero dein pectoralis, cum porro vel ſolitarie, ſine alio

quodam morbo, occurrat, vel cuidam ex communibus pectoris adfectibus inſimul iuncta ſit, vel quandoque catarrhis accedat, propterea in *idiopathicam* & *ſymptomaticam* diſtinguitur. Ultima ergo haec, itemque antea nominata *abdominalis tuſſis*, cum nulla alia ratione poſſint praeſervari, quam qua ipſi affectus, quos ceu ordinarium ſymptoma comitantur, alias arcentur, merito hinc easdem iam mittimus, & ſaltem, qua ratione *pectoralis idiopathica* poſſit evitari & praecaveri, iam indicabimus.

§. IV. Habet vero haec vel manifeſtam, liberiorem & ſatis quandoque copioſam expectorationem materiae craſſae & mucidae coniunctam, vel ſine eadem, aut cum moleſtiſſima & admodum pauca materiae ſeroſae & ſalſae reiectione, occurrit, indeque in *humidam* & *ſiccam*, ſeu *ferinam*, iterum dividitur. Utraque ergo pro *cauſſa proximiori* agnoſcit congeſtionem ſtagnatoriam humorum vel pituitoſorum, vel ſeroſo-lymphaticorum acriorum, qui, ob neglectas, turbatas & impeditas alias excretiones, maxime V. Snes, ſudores & alvi deiectiones, magis accumulantur & verſus pulmones transferuntur, aut ſub catarrhali quodam decubitu copioſius eo deſcendunt, tantoque diutius praedictam illam congeſtionem ſuſtentant, quo maior iam adeſt pulmonum imbecillitas, vel ab aëris frigido-humidi intemperie, vel ab expectorantium iam adhibitorum abuſu, vel ex ipſa ſubiectorum conſtitutione, inducta.

§. V. Tota igitur *praeſervatio utriusque* huius *tuſſis* nititur partim tempeſtiva derivatione incongrui illius adfluxus humorum a pectore, partim remotione abundantium iſtarum craſſiorum aut acriorum impuritatum, partim denique roboratione toni pulmonum imbecillioris. Hinc ante omnia conſuetae debito tempore iterandae ſunt

V. Snes,

V. Snes, primae viae ſubinde pilulis tartareis, de Succino Cratonis, aliisque, itemque balſamicis, a ſordibus ibidem collectis repurgandae, ſucceſſus tranſpirationis, in ſiccioribus ſubiectis, adiuvandus infuſis theeformibus & pulveribus fixis diapnoicis, in humidioribus temperatis Eſſentiis reſolventibus & alexipharmacis, quibus, pro roborando pulmonum tono, interdum Eſſentiae Caſcar. & Succini admiſceri poſſunt, cavendo ſimul probe ab abuſu dulcium, pinguium, humectantium & expectorantium.

§. VI. Omnem autem fere paginam, in praeſervandis moleſtis hisce adfectibus, abſolvit congrua *diaeta* debitumque *regimen.* In victu ergo moderatio ſervetur, omniaque craſſa, dyspepta, fumo indurata, ſale condita, leguminoſa, mucilaginoſa & acida fugiantur, & in diſpoſitione ad humidam tuſſim, carnes magis aſſae, non nimis pingues, cum pane biscocto, praeferantur, coniungendo modicum vini Moſellani vel Rhenani uſum; ſub cholerico autem ſtatu, & inclinatione ad ſiccam tuſſim, alimenta magis demulcentia, humectantia, elixa, gelatinoſa, ſeligantur, interponendo diluentia & magis aquea potulenta, inprimis Selteranam aquam, parcius cum vino Moſellano interdum remiſcendam, quandoque etiam matutinis horis cum lacte bibendam. Regimen, quantum quidem poſſibile eſt, temperatum obſervetur, pedes inprimis & pectus a frigore probe defendendo, aëremque non ſolum intemperatum fugiendo, ſed repentinas etiam caloris & frigoris viciſſitudines evitando, utpote quae non ſolum graviter humorum turbant circulum, ſed etiam ad pertinaciores tales congeſtiones, translationes & ſeceſſiones ſeroſo-lymphaticas & mucidas, occaſionem praebent frequentiſſimam.

E 2 §. VII.

§. VII. *Dyſpnoea* & *aſthma* unum fere eundemque, ſed gradu ſaltem vehementiae diſtinctum, conſtituunt adfectum. Illa enim eſt difficultas reſpirandi, quae ſub quiete corporis plerumque miteſcit & fere evaneſcit, ſub auctiori autem eius motu, vel ſub morborum, quibus ceu ſymptoma iungitur, exacerbatione, magis ſemper ingraveſcit. Patet hinc, *dyſpnoeam* modo *idiopathice* occurrere, atque tunc maxime ab humorum circa pulmones copioſiore congeſtione & difficiliore tranſitu, vel qualicunque etiam huius viſceris cum pleura concretione, originem ducere; modo *ſymptomatice* evenire, quo reſpectu non ſolum in omnibus ſuperius deſcriptis communibus pulmonum morbis, itemque in leviori anginae gradu, notatur, ſed & hydropicis, tympaniticis ac hypochondriacis ordinarie familiaris eſt, tuncque nullam peculiarem admittit praeſervationem.

§. VIII. *Aſthma*, eſt continua, frequens & gravis reſpirandi difficultas, cum ſibilo, aut rhoncho, quandoque etiam tuſſi coniuncta, modo ab atonia, modo a rigidiore ſpaſtica contractione organorum pnevmonicorum, modo etiam ab obduratione bronchiorum, per humores ibidem haerentes tenaces & viſcidos, inducta. Pro harum ergo proximarum cauſſarum diverſitate omne aſthma eſt vel *defectivum*, quod ſtrictius pulmonibus competit, & ab eorum nimia relaxatione, modo cum, modo ſine humore mucido ibidem haerente, dependet, hincque aut *ſiccum*, aut *humidum* evadit; vel eſt *ſpaſticum* aut *convulſivum*, a rigida & validiore muſculorum reſpirationi inſervientium tenſione dependens, hincque non tam *pulmonum*, quam potius *pectoris morbum* conſtituens.

§. IX.

§. IX. Quod ergo utriusque huius affectus *praeſervationem* attinet, ex modo adductis pathologicis circumſtantiis facile liquet, tam *dyſpnoeam*, quae a congeſtione nimia & difficiliore tranſitu humorum per pulmones oritur, (quae enim concretionem huius viſceris cum pleura pro cauſſa agnoſcit, nullam plane praeſervationem admittit, praeter eam, quod infantes in prima aetate non nimis diu in uno latere geſtandi, aut decumbentes relinquendi ſint;) quam *aſthma defectivum*, *ſiccum* aeque, ac *humidum*, easdem cum *tuſſi* tam *ſicca*, quam *humida*, utpote cui ſaepius etiam ſuccedit, agnoſcere cauſſas, eandemque idcirco poſtulare praeſervandi methodum. Hinc unice in iis ſubiectis, quae qualemcunque, maxime intuitu habitus corporis, ad tales adfectus monſtrant diſpoſitionem, conſuetae ſanguinis ventilationes, tam per V. Snem, quam ſcarificationem, nunquam negligendae, ſed debitis temporibus ſedulo repetendae ſunt, promovendo ſimul & conſervando legitimum alvi ſucceſſum, & idcirco ſubinde laxantia, cum temperatis reſolventibus iuncta, exhibendo, omniumque maxime tranſpirationem quovis modo adiuvando, eaque omnia fugiendo, quae graviores eidem turbas inferre, aut etiam praeſentium qualiumcunque exanthematum, maxime ſcabioſorum & ulceroſorum, retropulſionem accelerare poſſunt. Reliqua ad *roborationem debilitati pulmonum toni* ſpectantia, ipſamque *diaetam* concernentia, cum iis conveniunt, quae iam iam §. V. & VI. huius Sectionis indicavimus.

§. X. Quum etiam tandem *catarrhus ſuffocativus* plurimum adfinitatis cum *aſthmate humido* habeat, illudque non niſi gradu vehementiae & periculi exſuperet,

 dum

dum in ſubitanea pulmonum oppletione, ab humoribus ſeroſo-lymphaticis mucidis, in copia verſus pectus irruentibus, coniuncta manifeſta huius viſceris & muſculorum pectoralium atonia, conſiſtit; hinc eadem omnino, quae in §. praeced. monita fuerunt, circa eius praeſervationem notanda & obſervanda erunt, quarum taedioſa repetitione merito idcirco ſuperſedemus, velaque contrahendo tractationi huic nunc imponimus

FINEM.

---

# NOBILISSIMO CANDIDATO

S. P. D.

## IO. GOTTLOB KRVGER.

*Opportunam gratulandi occaſionem laetus arripio, eoque maiori, id praeſto officium, gaudio, quo certior ſum, non digniores eſſe* MACHAONIS *diſcipulos, quam qui* EVCLIDIS *fuerunt. Sapienter hanc ſancitam olim a Graecis ſapientibus legem obſervaſti, NOBILISSIME CANDIDATE, & feciſſe* TE *hoc optimo* TVO *emolumento certiſſime perſuaſus ſum. Quanta enim ſit matheſeos in arte ſalutari ad mathematicae, hoc eſt ſummae cognitionis gradum, evehenda neceſſitas,* BORELLI, HALESII, *aliorumque immortalia opera loquuntur. Sed concedamus, quod concedi non poteſt, nullum dari inter mathemata & medicinam, doctrinas ſi reſpicias, nexum, manebit tamen firma & inconcuſſa methodi mathematicae in arte ſalutari utilitas. Curationes ab indicationibus, indicationes a Medici meditatione pendent. Meditatio habitum meditandi ſupponit, qui non niſi crebro exercitio acquiritur.*

*Quis*

*Quis vero plura, quis meliora & omnibus numeris abſoluta meditationis ſpecimina dedit Geometris & immortali* EVCLIDE? *Bene igitur & laudabiliter egit* MAXIME REVERENDVS PARENS, *quod a primis, ut loquuntur, unguiculis Euclidea illa arte* TE *imbui curavit, quam poſtea me duce magis perficere, atque ad naturae ſacra explicanda applicare* TIBI *placuit. Gratulor hunc optimum ſtudiorum academicorum ordinem, gratulor ſtadium illorum, periculis vitae academicae evitatis, feliciter abſolutum, gratulor honores academicos a Gratioſo Medicorum Ordine conferendos, & ex animo apprecor, ut in exercenda praxi eadem* TIBI *felicitas contingat, quae* EVCLIDI *in demonſtrando contigit, hoc eſt, vera & rationibus ſolidis innixa. Vale & me, ſi non male de* TE *meritus ſum, amare perge. Dabam in Fridericiana, d. VI. Decembr. MDCCXLIX.*

---

Mein Sohn! Du weiſt es noch wie ſehr ich mich betrübet,
Da Du die Nachricht ſchriebſt: ich werd ein Medicus.
O dacht ich Schmertzensvoll, mein Sohn! den ich geliebet,
Umſonſt gehabte Müh! wird kein Theologus.
Indeſſen preiß ich nun der höchſten Weisheit Güte,
Samt Deines **würdigen und großen Lehrers** Fleiß,
Der Dich gelehrt, wie man die Kranckheit in Geblüte
Mit Klugheit und Verſtand geſchickt zu heilen weiß.
GOTT kröne **Ihn** dafür mit Seegen aus der Höhe!
Du aber, liebſter Sohn! betritt die Ehren-Bahn
Mit GOtt. Und wilſt Du, daß ich Freude an Dir ſehe,
So nimm den ſchönſten Artzt, der Seelen Heyland an,
Und lerne ſtets von Ihm. Alsdenn will ich mich freuen;
Alsdenn ſo wird Dir erſt die Praxis wohl gedeyen.

Dieſes ſchreibet Dein treuer Vater

Halberſtadt, den 28. Nov. 1749.

**J. H. Lucanus.**

Freund! weil mich die Zeit heiſt eilen,
Wünſch ich in acht kurtzen Zeilen
Was man Freunden wünſchen kan:
Nimm zu Deines Fleißes Lohne
Die verdiente Lorbeer-Krohne
Aus Hygäens Händen an.
Der ſchönen Gnade, Glück, und künftig reiche Krancken,
Haſt Du dem Doctor-Hut und Deiner Kunſt zu dancken.

Halle, den 6. Dec. 1749.

Hiermit wolte ſeine Ergebenheit gegen den Herrn Doctoranden bezeugen,

GEORGIVS ZACHARIDES,
der Artzneygelahrheit-Befliſſener.

---

*FRATRI SVO PERDILECTO*

# CANDIDATO

SVPREMIS HONORIBVS DIGNISSIMO,

S. P. D.

IO. GODOFREDVS HENRICVS LVCANVS,
Magdeb. S. S. Theol. Stud. Opponens.

*Exantlatis tandem ſtudiis* TVIS *academicis, laurea doctoralis, ob eximios in liberalibus artibus, & praecipue ſalutari, Medicina nempe, profectus, iure* TIBI *nunc imponitur. Specimen quoque egregium eruditionis* TVAE, *in Diſſertatione, cuius ſolus Autor es appellandus, edidiſti. Macte igitur doctrina & ingenio, cathedram aſcende, hancce defende & tela Opponentium* TVORVM *doctiſſime retorque! Gratulor itaque* TIBI *diem Diſputationis ſolemnem. Gratulor felices, quos praevideo, ſucceſſus. Gratulor denique honorem doctoralem. Velit autem Numen ſupremum, quod ſupplex veneror, huic actui cunctisque conatibus* TVIS *in poſterum favere ac benedicere, eosque ad ſui Nominis gloriam, ad* TVAM *& aliorum, praeſertim multorum aegrotantium, ſalutem dirigere. Vale, meque* TVO *fraterno amore amplecti perge! Dabam Halae d. V. Dec. MDCCXLIX.*